

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра фінансів і кредиту

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи,

проф. Гаврилюк С. В. _____

_____ 2013 р.

ФІНАНСИ

РОБОЧА ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра
галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування
спеціальності 6.030601 “Менеджмент”

Робоча програма навчальної дисципліни «Фінанси» для студентів галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування, напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент”.

” ___ ” _____, 2013 р. – с.

Розробники: Маслічук С.А., асистент

Рецензент: Левицький В.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри
протокол № 10 від 03. 06. 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Грудзевич І.Т.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією Інституту економіки та менеджменту
протокол № ___ від _____ серпня 2013р.

Голова науково-методичної
комісії факультету (інституту) _____ (Бегун С.І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ___ від ____ . ____ . 20__ р.

© Маслічук С.А., 2013
(Прізвище, ініціали)

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Фінанси», складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Бакалавр» галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування, напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент”.

Нові вимоги до фінансів економічної системи ринкового типу, що запроваджувалася в Україні після здобуття незалежності не встигли реалізуватись у часі до настання економічної кризи. В ситуації, що склалася, важливо зрозуміти роль фінансів в економічній стабілізації економіки. Сьогодні у тлумаченні ролі і місця фінансів у цьому важливому для суспільства процесі спостерігаються розбіжності. Не існує єдиної думки і щодо розуміння таких важливих термінів, як фінанси домогосподарств, централізовані фонди, страхування, податкова система і податкова реформа та інших. По різному оцінюється роль фінансів як інструменту реалізації економічної політики держави, їх вплив на економічні процеси на мікро- і макрорівні.

У такій ситуації важливо зрозуміти суть фінансів, способи та методи їх застосування для виходу з економічної кризи. Це, звісно, потребує фундаментальних та глибоких фінансових знань, а отже, й відповідної підготовки фахівців з фінансів.

Пропонована робоча програма відповідає типовій програмі дисципліни “Фінанси” та рекомендована студентам вищих навчальних закладів економічного спрямування, які здобувають фахову освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, а іншим студентам, які вивчають курс «Фінанси», зокрема географам, політологам, економістам-міжнародникам тощо.

Робоча програма є узагальненням напрацювань у сфері фінансів.

Метою робочої навчальної програми є здобуття студентами фундаментальних знань з функціонування фінансів та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, розуміння ролі і місця кожної ланки фінансової системи країни та фінансової системи в цілому.

Програма розрахована на навчання за кредитно-модульною системою, що відповідає вимогам Болонського процесу, який упроваджено у вищих навчальних закладах України. Зміст програми в логічній послідовності відображає структуру курсу. Виділено два модулі: “Фінанси та фінансова система” та “Державні фінанси та фінанси підприємств”. Кожна тема робочої програми містить перелік теоретичних питань, їх виклад, завдання з індивідуальної роботи, тестовий контроль для перевірки знань, рекомендовану літературу до вивчення теми.

Предмет: економічні відносини, що виникають у процесі руху фінансових ресурсів між державою, юридичними і фізичними особами та опосередковуються спеціалізованими фінансовими інститутами.

Міждисциплінарні зв'язки. Деякі розділи курсу «Фінанси» зв'язані з іншими економічними дисциплінами, які студенти вивчали раніше та будуть вивчати у майбутньому, зокрема: «Основи економічної теорії», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Теорія фінансів», «Гроші та кредит», «Банківська справа», «Бухгалтерський облік», «Податкова система» та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Фінанси та фінансова система
2. Державні фінанси та фінанси підприємств

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів <u>2,5</u>	Шифр і назва галузі знань 0306– Менеджмент і адміністрування	нормативна
	Шифр і назва напрямку підготовки	
Модулів <u>3</u>	Спеціальність 6.030601“Менеджмент”	Рік підготовки: 2.
Змістових модулів <u>2</u>		Семестр: 4
ІНДЗ: <u>є</u>		Лекції: 26 год.
Загальна кількість годин <u>90</u>		Практичні (семінари): 26 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання): аудиторних 4 самостійної роботи 2 індивідуальної роботи 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лабораторні: 0 год.
		Самостійна робота: 20 год.
		Індивідуальна робота: 18 год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: надати фундаментальні знання з функціонування фінансів та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, розуміння ролі і місця кожної ланки фінансової системи країни та фінансової системи в цілому.

Завдання:

- вивчення суті фінансів та фінансової науки;
- досконале освоєння знань про фінансову та бюджетну систему держави;
- набуття практичних навичок аналізу джерел доходів та напрямків витрачання коштів у всіх ланках фінансової системи, знання їх специфіки;
- з'ясування суті міжнародних фінансів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність фінансів, їх функції та роль, вплив на економіку країни через фінансову політику та фінансовий механізм;
- організаційну структуру ринку цінних паперів;
- сутність страхового захисту та значення податкової політики;
- основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства;
- сутність та структуру місцевих та державних фінансів.

вміти:

- проводити аналіз структури та руху активів підприємства;
- складати звітність про результати фінансової діяльності підприємства за визначеною формою;
- визначати розмір доходів і витрат, надходжень і відрахувань коштів, взаємовідносини з бюджетом, податковими органами, банками та ін.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 2,5 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВА СИСТЕМА

Тема 1. Фінанси та фінансова наука

- 1.1. Сутність фінансів та їх необхідність у суспільстві
- 1.2. Історія виникнення та розвитку фінансів
- 1.3. Предмет і метод фінансової науки
- 1.4. Функції і роль фінансів. Характеристика розподільної функції фінансів.
- 1.5. Характеристика контрольної функції та механізму її дії.
- 1.6. Характеристика принципів фінансів.
- 1.7. Взаємозв'язок і відмінності фінансів з іншими економічними категоріями

Тема 2. Фінансова система держави

- 2.1. Типи фінансових систем та їх характеристика.
- 2.2. Характеристика різних підходів до структуризації фінансової системи.
- 2.3. Структурна побудова фінансової системи.
- 2.4. Принципи побудови, характерні риси та завдання фінансових систем.
- 2.5. Управління фінансовою системою.
- 2.6. Зарубіжний досвід управління фінансовими системами.
- 2.7. Нормативно-правова база функціонування фінансової системи

Тема 3. Фінансова політика держави. Фінансовий контроль та фінансовий механізм

- 3.1. Фінансова політика та її складові частини
- 3.2. Шляхи реалізації фінансової політики держави
- 3.3. Етапи формування фінансової політики держави
- 3.4. Цілі та завдання фінансової політики держави
- 3.5. Фінансовий механізм реалізації фінансової політики
- 3.6. Фінансовий контроль. Принципи його організації, види та методи
- 3.7. Поняття про аудит, його принципи, порядок проведення

Тема 4. Фінансові ресурси та фінансові резерви

- 4.1. Економічна суть фінансових ресурсів
- 4.2. Склад та структура фінансових ресурсів
- 4.3. Баланс фінансових ресурсів держави
- 4.4. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств та напрями використання фінансових ресурсів підприємств
- 4.5. Особливості формування фінансових ресурсів домогосподарств.
- 4.6. Фінансові резерви та їх призначення

Тема 5. Фінансовий ринок

- 5.1. Роль, місце та функції фінансового ринку
- 5.2. Структура фінансового ринку
- 5.3. Характеристика суб'єктів фінансового ринку
- 5.4. Основні об'єкти фінансового ринку та їх характеристика
- 5.5. Ринок цінних паперів і його регулювання

Тема 6. Фінансовий менеджмент. Фінансові плани і прогнози

- 6.1. Теоретичні основи фінансового менеджменту
- 6.2. Менеджмент державних фінансів (бюджетний менеджмент)
- 6.3. Фінансовий менеджмент суб'єктів господарювання
- 6.4. Функції фінансового менеджменту
- 6.5. Зміст та завдання фінансового планування
- 6.6. Принципи та функції фінансового планування
- 6.7. Етапи та методи у фінансовому плануванні
- 6.8. Система фінансових планів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 7. Фінанси підприємницьких структур

- 7.1. Фінанси підприємницьких структур, їх суть та сфери застосування.
- 7.2. Організаційно-правові форми здійснення фінансово-господарської діяльності.
- 7.3. Організація та джерела фінансування діяльності підприємницьких структур.
- 7.4. Роль та структура капіталу підприємства.
- 7.5. Фінансові результати діяльності підприємств

Тема 8. Страхування та страховий ринок

- 8.1. Економічна необхідність, суть та значення страхування
- 8.2. Функції та принципи страхування
- 8.3. Класифікація страхування за видами та формами
- 8.4. Ринок страхових послуг та його структура

Тема 9. Податки та податкова система

- 9.1. Економічна суть, характерні ознаки та призначення податків
- 9.2. Елементи системи оподаткування
- 9.3. Функції податків та їх прояв
- 9.4. Принципи оподаткування та їх характеристика
- 9.5. Класифікація та основні види податків
- 9.6. Склад та структура податкової системи держави

Тема 10. Державні фінанси та державний бюджет

- 10.1. Державні фінанси в фінансовій системі країни
- 10.2. Бюджет та бюджетна система
- 10.3. Бюджетний устрій та його принципи
- 10.4. Склад доходів бюджету та їх класифікація
- 10.5. Податкові надходження до бюджету
- 10.6. Видатки бюджету та їх класифікація
- 10.7. Бюджетний дефіцит та методи його усунення
- 10.8. Державний кредит та Державний борг

Тема 11. Місцеві фінанси

- 11.1. Місцеві фінанси і система місцевих бюджетів
- 11.2. Доходи місцевих бюджетів
- 11.3. Структура видатків місцевих бюджетів
- 11.4. Бюджетне регулювання
- 11.5. Міжбюджетні трансферти
- 11.6. Фінанси комунальних підприємств

Тема 12. Централізовані фонди цільового призначення

- 12.1. Державні цільові фонди та їх класифікація.
- 12.2. Пенсійний фонд України;
- 12.3. Фінансові проблеми пенсійної реформи в Україні.
- 12.4. Державний фонд загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття створений.
- 12.5. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності,
- 12.6. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності.

4. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВА СИСТЕМА</i>							
Тема 1. Фінанси та фінансові наука	7	2	2	-	1	2	-
Тема 2. Фінансова система держави	6	2	2	-	1	1	-
Тема 3. Фінансова політика. Фінансовий контроль та фінансовий механізм	8	2	2	-	2	2	-
Тема 4. Фінансові ресурси та фінансові резерви	6	2	2	-	1	1	-
Тема 5. Фінансовий ринок	8	2	2	-	2	2	-
Тема 6. Фінансовий менеджмент. Фінансові плани та прогнози	7	2	2	-	1	2	-
Разом за змістовим модулем 1	42	12	12	-	8	10	-
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ</i>							
Тема 7. Фінанси підприємницьких структур	7	2	2	-	2	1	-
Тема 8. Страхування та страховий ринок	7	2	2	-	2	1	-
Тема 9. Податки та податкова система	8	2	2	-	2	2	-
Тема 10. Державні фінанси та державний бюджет	12	4	4	-	2	2	-
Тема 11. Місцеві фінанси	7	2	2	-	1	2	-
Тема 12. Централізовані фонди цільового призначення	7	2	2	-	1	2	-
Разом за змістовим модулем 2	48	14	14	-	10	10	-
Усього годин	90	26	26	-	18	20	-

5. Теми практичних (семінарських) / лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	2	3
1	<p>Тема 1. Фінанси та фінансова наука</p> <p>1.1. Сутність фінансів та їх необхідність у суспільстві</p> <p>1.2. Історія виникнення та розвитку фінансів</p> <p>1.3. Предмет і метод фінансової науки</p> <p>1.4. Функції і роль фінансів. Характеристика розподільної функції фінансів.</p> <p>1.5. Характеристика контрольної функції та механізму її дії.</p> <p>1.6. Характеристика принципів фінансів.</p> <p>1.7. Взаємозв'язок і відмінності фінансів з іншими економічними категоріями</p>	2
2	<p>Тема 2. Фінансова система держави</p> <p>2.1. Типи фінансових систем та їх характеристика.</p> <p>2.2. Характеристика різних підходів до структуризації фінансової системи.</p> <p>2.3. Структурна побудова фінансової системи.</p> <p>2.4. Принципи побудови, характерні риси та завдання фінансових систем.</p> <p>2.5. Управління фінансовою системою.</p> <p>2.6. Зарубіжний досвід управління фінансовими системами.</p> <p>2.7. Нормативно-правова база функціонування фінансової системи</p>	2
3	<p>Тема 3. Фінансова політика держави. Фінансовий контроль та фінансовий механізм</p> <p>3.1. Фінансова політика та її складові частини</p> <p>3.2. Шляхи реалізації фінансової політики держави</p> <p>3.3. Етапи формування фінансової політики держави</p> <p>3.4. Цілі та завдання фінансової політики держави</p> <p>3.5. Фінансовий механізм реалізації фінансової політики</p> <p>3.6. Фінансовий контроль. Принципи його організації, види та методи</p> <p>3.7. Поняття про аудит, його принципи, порядок проведення</p>	2
4	<p>Тема 4. Фінансові ресурси та фінансові резерви</p> <p>4.1. Економічна суть фінансових ресурсів</p> <p>4.2. Склад та структура фінансових ресурсів</p> <p>4.3. Баланс фінансових ресурсів держави</p> <p>4.4. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств та напрями використання фінансових ресурсів підприємств</p> <p>4.5. Особливості формування фінансових ресурсів домогосподарств.</p> <p>4.6. Фінансові резерви та їх призначення</p>	2
5	<p>Тема 5. Фінансовий ринок</p> <p>5.1. Роль, місце та функції фінансового ринку</p> <p>5.2. Структура фінансового ринку</p> <p>5.3. Характеристика суб'єктів фінансового ринку</p> <p>5.4. Основні об'єкти фінансового ринку та їх характеристика</p> <p>5.5. Ринок цінних паперів і його регулювання</p>	2
6	<p>Тема 6. Фінансовий менеджмент. Фінансові плани і прогнози</p> <p>6.1. Теоретичні основи фінансового менеджменту</p> <p>6.2. Менеджмент державних фінансів (бюджетний менеджмент)</p> <p>6.3. Фінансовий менеджмент суб'єктів господарювання</p> <p>6.4. Функції фінансового менеджменту</p> <p>6.5. Зміст та завдання фінансового планування</p> <p>6.6. Принципи та функції фінансового планування</p> <p>6.7. Етапи та методи у фінансовому плануванні</p> <p>6.8. Система фінансових планів</p>	2

7	<p>Тема 7. Фінанси підприємницьких структур 7.1. Фінанси підприємницьких структур, їх суть та сфери застосування. 7.2. Організаційно-правові форми здійснення фінансово-господарської діяльності. 7.3. Організація та джерела фінансування діяльності підприємницьких структур. 7.4. Роль та структура капіталу підприємства. 7.5. Фінансові результати діяльності підприємств</p>	2
8	<p>Тема 8. Страхування та страховий ринок 8.1. Економічна необхідність, суть та значення страхування 8.2. Функції та принципи страхування 8.3. Класифікація страхування за видами та формами 8.4. Ринок страхових послуг та його структура</p>	2
9	<p>Тема 9. Податки та податкова система 9.1. Економічна суть, характерні ознаки та призначення податків 9.2. Елементи системи оподаткування 9.3. Функції податків та їх прояв 9.4. Принципи оподаткування та їх характеристика 9.5. Класифікація та основні види податків 9.6. Склад та структура податкової системи держави</p>	2
10	<p>Тема 10. Державні фінанси та державний бюджет 10.1. Державні фінанси в фінансовій системі країни 10.2. Бюджет та бюджетна система 10.3. Бюджетний устрій та його принципи 10.4. Склад доходів бюджету та їх класифікація 10.5. Податкові надходження до бюджету 10.6. Видатки бюджету та їх класифікація 10.7. Бюджетний дефіцит та методи його усунення 10.8. Державний кредит та Державний борг</p>	4
11	<p>Тема 11. Місцеві фінанси 11.1. Місцеві фінанси і система місцевих бюджетів. 11.2. Доходи місцевих бюджетів. 11.3. Структура видатків місцевих бюджетів. 11.4. Бюджетне регулювання. 11.5. Міжбюджетні трансферти . 11.6. Фінанси комунальних підприємств.</p>	2
12	<p>Тема 12. Централізовані фонди цільового призначення 12.1. Державні цільові фонди та їх класифікація. 12.2. Пенсійний фонд України; 12.3. Фінансові проблеми пенсійної реформи в Україні. 12.4. Державний фонд загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття створений. 12.5. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, 12.6. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності.</p>	2
	<i>Всього</i>	26

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Фінанси та фінансова наука 1. Історичні передумови виникнення та етапи становлення фінансів. 2. Сучасна світова та вітчизняна фінансова думка. 3. Розвиток фінансової науки в Україні. 4. Сучасні вчені в галузі фінансів та їх внесок у розвиток фінансової науки.	2
2	Тема 2. Фінансова система держави 1. Механізм управління фінансовою системою України. 2. Формування фінансової системи та органів управління нею в Україні.	1
3	Тема 3. Фінансова політика держави. Фінансовий контроль та фінансовий механізм 1. Особливості фінансової політики в Україні в період кризи. 2. Можливості подолання кризових явищ в економіці за допомогою фінансової політики держави. 3. Зміст та завдання економічної політики підприємства. 4. Історія фінансових криз у світовій економіці. 5. Фінансова політика та економічна безпека держави. 6. Аудиторський контроль та аудиторська палата. Роль і завдання.	2
4	Тема 4. Фінансові ресурси та фінансові резерви 1. Роль балансу фінансових ресурсів держави у фінансовому плануванні на макрорівні. 2. Економічна суть та призначення фінансових ресурсів в економіці держави.	1
5	Тема 5. Фінансовий ринок 1. Форми державного регулювання ринку цінних паперів. 2. Проблеми становлення та розвитку фондового ринку України. 3. Ринок капіталів, як частина фінансового ринку та його характеристика. 4. Фондова біржа і проблеми її функціонування в Україні.	2
6	Тема 6. Фінансовий менеджмент. Фінансові плани і прогнози 1. Теоретичні основи та організаційно-правові основи податкового менеджменту. 2. Світовий досвід теорії і практики бюджетного менеджменту. 3. Структура системи фінансових балансів. 4. Роль фінансових балансів у фінансовому плануванні.	2
7	Тема 7. Фінанси підприємницьких структур 1. Фінансовий менеджмент підприємств. 2. Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та напрями використання.	1
8	Тема 8. Страхування та страховий ринок 1. Правові засади та державний нагляд за функціонуванням ринку страхових послуг в Україні. 2. Розвиток страхової справи в Україні. 3. Страхування життя і соціальний захист населення.	1
9	Тема 9. Податки та податкова система 1. Історія виникнення податків та податкових систем. 2. Становлення та розвиток податкової системи в Україні. 3. Податкова система та податкова політика в Україні. 4. Податкові системи зарубіжних країн.	2

10	Тема 10. Державні фінанси та державний бюджет 1. Методи управління державним боргом України в сучасних умовах. 2. Бюджетний дефіцит та макроекономічні показники розвитку економіки в умовах кризових явищ в економіці.	2
11	Тема 11. Місцеві фінанси 1. Проблеми фінансової автономії органів місцевого самоврядування. 2. Європейська хартія про місцеве самоврядування та міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. 3. Місцеві фінансові інститути: проблеми функціонування та розвитку. 4. Управління фінансами та фінансовий контроль на місцевому рівні.	2
12	Тема 12. Централізовані фонди цільового призначення 1. Проблеми пенсійної реформи в Україні; 2. Соціальний захист та соціальне страхування в Україні. 3. Інститути спільного інвестування і пенсійна реформа. Точки дотику.	2
	Всього	20

7. Індивідуальні завдання

Написання індивідуального науково-дослідного завдання з навчального курсу «Фінанси» має відповідати наступним вимогам:

1. Основний зміст роботи має відобразитись схематично. Кількість схем - не менше 10.
2. Наявність тексту повністю виключається.
3. На окремих аркушах подаються складені студентом тести та ключ до них (кількість тестів - не менше 10).
4. У списку використаної літератури має бути не менше 5 джерел.
5. Робота здається викладачу одночасно на паперовому та електронному носіях.

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ ІНДЗ

1. Визначення і суть фінансової науки з точки зору вчених-економістів.
2. Етапи розвитку і становлення фінансів.
3. Механізм управління фінансовою системою України.
4. Роль та місце міністерства фінансів України у фінансовій системі держави.
5. Структура, завдання та основні функції Державної податкової адміністрації.
6. Державне казначейство та його роль у фінансовій системі держави.
7. Завдання та цілі фінансової політики підприємства.
8. Світові фінансові кризи у фактах і цифрах.
9. Аудиторський контроль та аудиторська палата.
10. Пенсійний фонд та його роль у фінансовій системі України.
11. Державний фонд загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття та його роль у фінансовій системі держави
12. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та його роль у фінансовій системі держави.
13. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
14. Основні засади функціонування фондової біржі України.
15. Рахункова палата та її місце у фінансовій системі держави.
16. Система фінансового планування.
17. Організаційно-правові форми здійснення фінансово-господарської діяльності.
18. Страховий ринок України.
19. Доходи та видатки державного бюджету та їх класифікація.
20. Міжнародні кредитні установи.
21. Види та призначення цінних паперів на фінансовому ринку.

22. Міжбюджетні трансферти.
23. Місцеві фінанси та система місцевих бюджетів.
24. Дефіцит державного бюджету та методи його усунення.
25. Джерела фінансування діяльності підприємств.
26. Державний кредит. Форми державного кредиту.
27. Фінансові резерви та способи їх формування.
28. Фінансовий менеджмент суб'єктів господарювання.
29. Бюджетний менеджмент.
30. Фінансові результати діяльності підприємства.

8. Методи та засоби навчання.

Для кращого засвоєння студентом програмного матеріалу, в процесі навчання застосовувалися як загальні, так і спеціальні методи. Зокрема застосовувалася така група методів як «Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності», яка включає в себе:

- 1) словесні методи: пояснення, лекція, бесіда, навчальні дискусії, в ході яких розкриваються та вводяться нові поняття, деталізується матеріал, характеризуються поняття, підсумовується викладений протягом заняття матеріал та даються відповіді на запитання студентів;
- 2) наочні методи: ілюстрація, яка має вигляд таблиць, рисунків, графіків та служить для наочного зображення матеріалу;
- 3) практичні методи (практичні роботи, реферати).

Семінарські та практичні заняття плануються з кожної теми дисципліни і включають такі напрями роботи: підготовку до семінарських (практичних) занять за вказаним планом; виконання контрольних завдань; виконання завдання дослідницького характеру; критичний огляд наукових публікацій за обраною проблематикою; тренінги; рольові та ділові ігри; презентацію результатів дослідження на задану тематику, в т.ч. виступ на конференції.

Для оцінки теоретичної підготовки студентів за змістовими модулями проводиться контрольне письмове опитування.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.

Екзамен проводиться у письмовій формі. Екзаменаційний білет містить 30 тестів (2 бали за кожную правильну відповідь).

Тести на екзамен

Варіант 1

1. Фінансова наука вивчає:

1. діяльність держави по наповненню бюджету та витрачання бюджетних коштів;
2. явища та процеси, які здійснюються у державі на всіх стадіях розширеного відтворення та створення, розподілу та перерозподілу ВВП;
3. діяльність підприємницьких структур, що пов'язана зі створенням і використанням фондів фінансових ресурсів;
4. діяльність громадян, що пов'язана зі створенням і використанням фондів фінансових ресурсів;
5. інтегральні показники загальної величини фінансових ресурсів.

2. Суб'єктами фінансових відносин виступають:

1. виручка, чистий дохід, прибуток;
2. цінні папери, доходи, видатки;
3. держава, підприємства, громадяни;
4. ВВП, національний дохід і національне багатство;
5. грошові заощадження та кредитні ресурси банків.

3. Який з названих органів здійснює управління державними фінансами?

1. Рахункова палата верховної ради;
2. Міністерство економіки;
3. Міністерство фінансів;
4. Міністерство Державного бюджету;

5. Національний банк України.
- 4. До ознак Товариства з обмеженою відповідальністю відносяться:**
 1. учасники беруть участь у постійному капіталі (статутному фонді) постійними внесками;
 2. учасники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном;
 3. учасники не несуть особистої відповідальності за зобов'язання товариства;
 4. граничний розмір відповідальності учасників визначається в засновницьких документах або встановлюється законодавством;
 5. всі відповіді правильні.
- 5. Основні завдання аудиторського контролю не передбачають:**
 1. встановлення достовірності бухгалтерської і фінансової звітності;
 2. встановлення відповідності зроблених фінансових та господарських операцій нормативним актам;
 3. розробку, затвердження і виконання бюджетів всіх рівнів, а також позабюджетних фондів;
 4. перевірку платіжно-розрахункової документації;
 5. перевірку податкових декларацій та інших фінансових зобов'язань і вимог економічних суб'єктів, що перевіряються.
- 6. Баланс фінансових ресурсів служить:**
 1. фінансовою програмою;
 2. складовою частиною прогнозу економічного та соціального розвитку суспільства;
 3. базою для прийняття управлінських рішень із питань;
 4. складовою частиною державного бюджету;
 5. всі відповіді правильні.
- 7. Роль емітентів на фінансовому ринку зводиться до:**
 1. передачі в користування вільних фінансових ресурсів;
 2. залученні вільних фінансових ресурсів через випуск та продаж інвесторам фінансових активів;
 3. посередництва між продавцями та покупцями вільних фінансових ресурсів;
 4. фінансових дій на користь держави;
 5. всі відповіді правильні.
- 8. До видів професійної діяльності з цінними паперами належить:**
 1. брокерська діяльність;
 2. дилерська діяльність;
 3. андеррайтинг;
 4. діяльність з управління цінними паперами;
 5. всі відповіді правильні.
- 9. До умов здійснення фінансового менеджменту не відносяться :**
 1. наявність законодавства, яке визначає поведінку підприємства в умовах ринку;
 2. існування різних форм власності;
 3. існування фінансового ринку та конкурентного середовища;
 4. наявність зовнішнього боргу держави.
 5. створення стабільного економічного становища в державі,
- 10. Контроль за виконанням бюджету здійснюють:**
 1. Рахункова палата;
 2. Державна податкова адміністрація;
 3. Державна контрольно-ревізійна служба;
 4. НБУ;
 5. всі відповіді правильні.
- 11. До власного капіталу підприємства відносять такі основні елементи:**
 1. статутний капітал;
 2. додатковий капітал;
 3. резервний капітал;

4.нерозподілений прибуток;

5.всі відповіді правильні.

12. До фінансів підприємницьких структур можна віднести:

1. фінанси комерційних підприємств;

2. фінанси некомерційних організацій і установ;

3. фінанси громадських організацій ;

4. фінанси інфраструктури;

5. всі відповіді правильні.

13. Завданням державного фінансового апарату є:

1. концентрація і централізація фінансових ресурсів;

2. розподіл фінансових ресурсів між кінцевими споживачами;

3. оперативне управління фінансами держави;

4. розподіл державних трансфертів;

5. всі відповіді правильні.

14. Складовими частинами фінансового менеджменту підприємства є:

1. визначення і реалізація фінансової політики підприємства;

2. інформаційне забезпечення (складання й аналіз фінансової звітності підприємства);

3. оцінювання інвестиційних проектів і формування «портфеля» інвестицій;

4. поточне фінансове планування та контроль;

5. всі відповіді правильні.

15. Фінансовий менеджмент на підприємстві виконує такі функції:

1. управління формуванням усіх фінансових ресурсів;

2. управління розподілом і використанням усіх видів фінансових ресурсів;

3. контроль за правильністю і своєчасністю розрахунків з бюджетом;

4. планування (бюджетування), прогнозування та аналіз фінансового управління діяльністю підприємства;

5. всі відповіді правильні.

16. Страхування – це:

1. самостійна підсистема фінансової системи країни;

2. вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання страхових випадків;

3. система розподільчих і перерозподільчих процесів , що охоплює утворення фізичними та юридичними особами спеціального страхового фонду та його використання;

4. використання при настанні страхових випадків фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів;

5. всі відповіді правильні.

17. За формами проведення страхування поділяється на такі види:

1. обов'язкове страхування;

2. добровільне страхування;

3. страхування життя;

4. страхування ризиків;

5. всі відповіді правильні.

18. Історичною причиною появи платежів та внесків до державної казни стало:

1. виникнення приватної форми власності;

2. виникнення держави;

3. відкриття дії закону вартості;

4. виникнення товарного виробництва;

5. правильні відповіді 1,2.

19. Які риси притаманні податкам, що мобілізуються державою:

1. податки мають примусовий характер і обов'язковість сплати;

2. податки стягуються для покриття державних витрат;

3. податки відображають зустрічний рух коштів;

4. податки потребують прямого або спеціального еквівалента;
5. податки сплачуються легально, на основі законодавства.

20. Суб'єкт податку – це:

1. юридична або фізична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок;
2. один із учасників процесу оподаткування;
3. державний податковий орган;
4. предмет, що підлягає оподаткуванню;
5. всі відповіді правильні.

21. Неподаткові надходження залежно від методів їх мобілізації включають:

1. доходи від власності та підприємницької діяльності;
2. адміністративні збори і платежі,
3. надходження від штрафів та фінансових санкцій;
4. власні надходження бюджетних установ;
5. всі перераховані.

22. Видатки бюджету — це:

1. кошти, які спрямовуються на здійснення програм, передбачених відповідним бюджетом;
2. кошти, які спрямовуються на погашення державного боргу;
3. кошти, які спрямовуються на погашення бюджетного дефіциту;
4. кошти, які спрямовуються на погашення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу держави;
5. кошти, які спрямовуються на позики за кордон.

23. За бюджетною класифікацією видаткова частина бюджету має:

1. функціональну класифікацію;
2. міжнародну класифікацію;
3. відомчу класифікацію;
4. програмну класифікацію;
5. всі відповіді правильні.

24. Прихований дефіцит — це:

1. наявність таємних видатків;
2. свідомо з політичних мотивів занижена величина фактичного бюджетного дефіциту;
3. наявність видатків розвитку у бюджеті поточного фінансування;
4. видатки розвитку не підтверджуються доходами спеціального фонду бюджету;
5. розмір спеціального фонду менший за розмір бюджетних інвестицій.

25. Місцеве самоврядування означає:

1. право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення;
2. право територіальної громади колективно брати участь в управлінні державою;
3. право територіальної громади на долю у видатках державного бюджету;
4. право територіальної громади самостійно вибирати об'єкти фінансування;
5. правильної відповіді немає.

26. Структура місцевих фінансів України включає:

1. самостійні місцеві бюджети;
2. фінанси комунальних підприємств;
3. місцеві органи влади;
4. місцеві фінансові органи;
5. всі відповіді правильні.

27. Бюджети місцевого самоврядування це:

1. сільські та селищні бюджети;
2. бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
3. бюджети міст обласного підпорядкування;
4. обласні і районні бюджети;
5. правильна відповідь відсутня

28. Делеговані повноваження - це:

1. завдання та функції, доручені місцевим органам влади органами влади вищого рівня;

2. завдання та функції, доручені місцевим органам влади центральною владою;
3. завдання та функції, доручені місцевим органам влади по результатах місцевих референдумі;
4. завдання та функції, доручені місцевим органам влади сесіями відповідних місцевих рад;
5. правильної відповіді немає.

29. Державні цільові фонди поділяються:

1. бюджетні і позабюджетні;
2. соціальні та пенсійні;
3. конверсійні та інвестиційні;
4. закриті і відкриті;
5. державні і приватні.

30. Характер міжнародних кредитних відносин може бути:

1. двохстороннім;
2. одностороннім;
3. багатостороннім;
4. правильні відповіді 1 і 3;
5. правильна відповідь відсутня.

Варіант 2

1. Які з перелічених функцій властиві фінансам?

1. Контрольна;
2. Стимулююча;
3. Фондоутворююча;
4. Бюджетна;
5. Накопичувальна.

2. При допомозі розподільчої функції фінансів здійснюється:

1. первинний розподіл ВВП і національного доходу;
2. вторинний розподіл ВВП і національного доходу;
3. контроль за розподілом ВВП в розрізі споживачів;
4. розподіл і перерозподіл ВВП і НД через фінансову систему країни;
5. розподіл фінансових потоків між підприємницькими структурами і державою.

3. Фінанси підприємств, установ, організацій та фінанси населення поєднані поняттям:

1. централізовані фінанси;
2. децентралізовані фінанси;
3. фінансова інфраструктура;
4. фінансовий ринок;
5. суб'єкти фінансової системи.

4. До принципів побудови фінансової системи не належать:

1. принципи розподілу фінансових ресурсів на централізовані та децентралізовані;
2. принципи самостійності;
3. принципи єдності;
4. принцип збалансованості;
5. принцип гласності і прозорості.

5. До видів фінансової політики належать:

1. політика стабілізації;
2. монетарна експансія;
3. політика економічного зростання;
4. політика мінімальних обмежень;

політика стримування ділової активності

6. До функцій фінансового ринку не відносять:

1. забезпечення високого рівня доходності капіталу;
2. формування ринкових цін на окремі фінансові інструменти і послуги;
3. контроль за дотриманням фінансового законодавства;
4. мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів;
5. перерозподіл фінансових ресурсів між ланками бюджетної системи.

7. Оперативне фінансове планування має за мету:

1. розробку планів на тривалу перспективу;
2. конкретизацію показників поточних планів у формі бюджетів;
3. реалізацію фінансової стратегії підприємства;
4. визначення обсягу фінансових ресурсів, який може бути мобілізованою в державний бюджет ;
5. визначення обсягу фінансових ресурсів, який може бути використаний на загальнодержавні цілі.

8. Суб'єкт управління фінансового менеджменту – це:

1. фінансовий апарат, що зосереджений у фінансових інститутах;
2. грошові кошти у фондовій і не фондовій формах;
3. фінансовий механізм;
4. фінансові важелі і інструменти;
5. фінансове право.

9. Фінансовий механізм на макроекономічному рівні може бути:

1. Консервативним і ліберальним;
2. Централізованим і децентралізованим;
3. Директивним і регулюючим;
4. Абсолютним і відносним;
5. Натуральним і вартісним.

10. За терміном обігу фінансових активів фінансовий ринок поділяють на:

1. ринок акцій та облігацій;
2. ринок грошей та ринок капіталів;
3. обліковий, міжбанківський та валютний ринок;
4. ринок ф'ючерсів і опціонів;
5. фондовий та валютний ринок.

11. Інвестиційний цінний папір передбачає для власника:

1. погашення його емітентом заборгованості у відповідності до встановленого графіка;
2. дає власнику право на частину активів емітента;
3. виступає посвідченням про частку власності в капіталі фірми;
4. підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним;
5. дає власнику право на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду.

12. Який з названих органів здійснює управління державними фінансами?

6. Рахункова палата верховної ради;
7. Міністерство економіки;
8. Міністерство фінансів;
9. Міністерство Державного бюджету;
10. Національний банк України.

13. Резервним фондом у складі Державного бюджету розпоряджається:

1. Верховна Рада України;
2. Президент України;
3. Кабінет Міністрів України;
4. Державне казначейство;
5. Всі відповіді правильні.

14. До фінансів підприємницьких структур можна віднести:

1. фінанси комерційних підприємств;
2. фінанси некомерційних організацій і установ;
3. фінанси громадських організацій ;
4. фінанси інфраструктури;
5. всі відповіді правильні.

15. До ознак акціонерного товариства як господарського товариства не відносять:

1. статутний фонд розподілений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості;
2. несе відповідальність за зобов'язаннями лише майном товариства;

3. відповідає за своїми зобов'язаннями в межах вартості майна, яке йому належить;
4. власник контрольного пакету акцій відповідає за зобов'язаннями товариства всім своїм майном;
5. акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства в межах належних їм акцій.

16. Страхові відшкодування здійснюються в таких формах :

1. прямою оплатою належних коштів;
2. компенсацією витрат на ремонт пошкодженого застрахованого об'єкта;
3. повним відновленням об'єкта;
4. заміною об'єкта страхування на новий аналогічний об'єкт;
5. усі відповіді правильні.

17. За спеціалізацією страхувальника страхування поділяється на:

1. страхування життя;
2. страхування майна;
3. страхування відповідальності;
4. страхування ризиків;
5. комерційне страхування.

18. До суб'єктів страхування відносяться:

1. страховик;
2. страхувальник;
3. застрахований;
4. страхова премія;
5. вигодонабувач.

19. Франшиза – це:

1. визначена договором страхування сума, що в обов'язковому порядку переходить страхувальнику по закінченні договору страхування;
2. визначена договором страхування частина збитків, яка в разі страхового випадку не підлягає відшкодуванню страховиком;
3. визначена договором страхування сума, що в обов'язковому порядку переходить страхувальнику при настанні страхового випадку;
4. визначена договором страхування сума, що в обов'язковому порядку виплачується страховому посереднику при укладанні договору страхування;
5. правильна відповідь відсутня.

20. Податкова квота – це:

1. розмір податку на одиницю вимірювання;
2. грошова сума на одиницю оподаткування в натуральному вимірі;
3. відсоток від суми податку;
4. частка податку у доході платника;
5. правильна відповідь відсутня.

21. Які з перерахованих характеристик властиві непрямим податкам?

1. податки встановлюються в цінах товарів;
2. податки встановлюються безпосередньо до платників;
3. розмір податку залежить від розміру об'єкту оподаткування;
4. розмір податку для окремого платника прямо не залежить від його доходів;
5. той, хто більше споживає, той більше платить.

22. До якого типу бюджетних систем відноситься бюджетна система України?

1. дворівнева;
2. трьохрівнева;
3. чотирьохрівнева;
4. централізована;
5. багаторівнева.

23. До принципів бюджетного устрою не відноситься:

1. принцип збалансованості;
2. принцип еквівалентності;
3. принцип єдності;

4. принцип повноти;
5. принцип справедливості.

24. Державний борг — це:

1. сума заборгованості держави перед кредиторами;
2. сума заборгованості підприємств державі;
3. сума зовнішніх запозичень держави;
4. сума заборгованості держави перед іноземними інвесторами;
5. всі відповіді правильні.

25. Міжбюджетні трансферти поділяються на:

1. дотацію вирівнювання;
2. субвенцію;
3. гранти і дарунки;
4. кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
5. всі відповіді правильні.

26. Індекс відносної податкоспроможності є:

1. коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з попереднім бюджетним періодом;
2. коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця;
3. коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з прогнозним;
4. коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з аналогічним показником сусідніх регіонів;
5. всі відповіді правильні.

27. Бюджетні фонди включають:

1. Пенсійний фонд України;
2. Державний інноваційний фонд;
3. Фонд соціального захисту інвалідів;
4. Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву;
5. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

28. Які з перерахованих відносяться до джерел формування бюджету Пенсійного фонду України?

1. обов'язкових страхових внесків роботодавців;
2. обов'язкових страхових внесків фізичних осіб;
3. обов'язкові відрахування від прибутку;
4. відрахування від митних платежів;
5. коштів державного та місцевих бюджетів.

29. Міжнародні фінансові відносини опосередковуються:

1. міжнародними договорами;
2. міжнародними фінансовими інститутами;
3. міжнародними кредитами;
4. валютою;
5. міжнародними гарантіями.

30. До інститутів міжнародного фінансового ринку відносяться:

1. банки;
2. кредитні договори;
3. спеціалізовані фінансово-кредитні установи;
4. фондові біржі;
5. МВФ.

КЛЮЧ Екзамен

Варіант 1

Варіант 2

1	2		1
2	3		4
3	3		2
4	1,3		4,5
5	3		1,3,5
6	5		3,5
7	2		2
8	5		1
9	4		3
10	1,2,3		2
11	5		2,3,4,5
12	1,2,3		3
13	3		4,5
14	5		1,2,3
15	1,2,4		1,2,3,5
16	5		5
17	1,2		1,4
18	2		1,2,3,5
19	1,2,5		2
20	2		4
21	5		1,4,5
22	1		1
23	5		2
24	2		1
25	1		1,2,4
26	5		2
27	2		2,3,4
28	2		1,2,4
29	1		4
30	3		1,3,4

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання.

Засобами діагностики успішності навчання дисципліни «Фінанси» є:

- усне опитування;
- контрольна робота;
- розв'язання тестових завдань;
- економічний диктант;
- взаємне опитування;

- самостійна робота;
- модульна контрольна робота;
- екзамен.

В процесі вивчення дисципліни використовують такі методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- оцінювання виконання ІНДЗ;
- письмові залік та іспит.

11. Розподіл балів та критерії оцінювання

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з курсу визначається так:

- кількості балів за поточне оцінювання – 30 балів (15 балів за змістовий модуль);
- оцінка за індивідуальну роботу – 10 балів;
- письмовий залік – 60 балів.

Поточний контроль (мах = 40 балів)												Підсумковий контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів	
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						ІНДЗ		
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12			
2	2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	2	10	60	100

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума у балах поточної та екзаменаційної оцінки. Рейтингова оцінка у балах за шкалою навчального закладу може бути переведена до п'ятибальної шкали оцінювання (національної шкали). Згідно з даними таблиці переведення рейтинговий оцінок від однієї шкали до іншої.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Методичне забезпечення

1. Грудзевич І. Т. Фінанси: кредитно – модульний курс: навч.-метод. посіб. / Ігор Теофілович Грудзевич. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 312 с.

2. Грудзевич І. Т., Бринзя І. М., Грудзевич Ю. І. Фінанси : Методичні рекомендації для проведення практичних занять, індивідуальної та самостійної роботи студентів з вивчення курсу / І. Т. Грудзевич. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2012. – 124 с.

13. Список джерел

1. Азаренкова Г. М. Фінанси: Практикум: навч. посіб./ Г. М. Азаренкова, І. І. Борисенко. — К. : Знання, 2008. — 279 с.

2. Александрова М. М. Гроші. Фінанси. Кредит. : навч.-метод. посіб./ М. М. Александрова, С. О. Маслова. — К. : ЦУЛ, 2002. — 336 с.

3. Бюджетний менеджмент: підруч./ [В. Федоров, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.] ; за заг. ред. В. Федосова. — К: КНЕУ, 2004. — 864 с.

4. Василик О. Д. Теорія фінансів: підруч. ; [4-те вид., доп.] / Остап Дмитрович Василик. — К. : НІОС, 2003. — 416 с.

5. Венгер В. В. Фінанси: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В. Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2009. — 432 с.

6. Голуб А. Г. Гроші. Кредит. Банки. / Голуб А. Г., Семенюк А. П., Смовженко Т. С. — Львів: Центр Європи, 1997. — 206 с.

7. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика: навч. посіб. / Олена Грищенко. — К. : Основи, 1996. — 180 с.

8. Долан Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Долан Э. Дж., Кэмпбелл К. Д., Кэмпбелл Р. Дж. ; пер. с англ. В. Лукашевича. — М.: Туран, 1996. — 496 с.

9. Круглов В. В. Основы международных валютно-кредитных и финансовых отношений: учеб. для вузов / В. В. Круглов. — М. : Инфра-М, 1998. — 432 с.

10. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / Василь Іванович Кравченко. — К. : Знання, 1999. — 487 с.

11. Крисоватий А. І. Податковий менеджмент: навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А.Я. Кізима. — Тернопіль: Карт-бланш, 2004. — 304с.

12. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. / В.П. Кудряшов. — К. : Знання, 2008. — 431 с.

13. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. / Василь Дмитрович Лагутін. — К. : Знання, 2000. — 215 с.

14. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. ; [2-е вид., доп. і перероб.] / Валерій Михайлович Опарін. — К. : КНЕУ, 2002. — 164 с.

15. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти). / Валерій Михайлович Опарін. — К. : КНЕУ, 2005. — 240 с.

16. Пасічник Ю. В. Бюджетна система: навч. посіб. / Юрій Васильович Пасічник. — Черкаси: Відлуння, 1999. — 376 с.

17. Фінанси: навч. посіб. / [В.І. Оспіщев, Л.І. Лачкова, О.П. Близнюк та ін.] ; за ред. В.І. Оспіщева. — [2-ге вид.]. — К. : Знання, 2008. — 366 с.

18. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 : із змінами, внесеними згідно із Законами України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17, ст. 112